

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی

سال نهم، شماره بیست و سوم، تابستان ۱۳۹۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۱/۱۷

تاریخ تصویب: ۱۳۹۲/۲/۱۳

صفحات: ۱۱۳-۱۳۴

کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های

مدرن و پیامدهای حقوقی آن

دکتر محمدرضا ملکی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، گروه روابط بین‌الملل، ایران، کرج

دکتر لیلا رئیسی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر کرد، گروه حقوق، ایران، شهر کرد

فرزاد محمدزاده ابراهیمی

دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات اصفهان، گروه روابط بین‌الملل، ایران، اصفهان

چکیده

هواپیماهای بدون سرنشین و تسلیحات کنترل از راه دور بیش از پیش جای خود را در جنگ افزارهای مدرن باز کرده‌اند. امروزه طیف گسترده‌ای از سامانه‌های هوایی بدون سرنشین در اندازه، شکل و ویژگی‌های مختلف تولید می‌شوند که معمولاً در جهت کاربردهای نظامی و عملیات‌های ویژه مورد استفاده قرار می‌گیرند و کارشناسان امور استراتژی جنگ و سیاست خارجی به تکنولوژی هواپیمای بدون سرنشین به عنوان یک ابزار ضروری جنگی می‌نگرند. به طوری که طی ده سال اخیر، پهبادها ابزار مهمی در جنگ علیه تروریسم در سراسر جهان شده است، با این حال پهبادها درباره قتل‌های هدفمند دچار اشتباهاتی شده و انتقاداتی بر آنها وارد شده است. مقاله حاضر تحولی را که پهبادها در عرصه جنگ‌های مدرن موجب شده اند بررسی کرده و به پیامدهای حقوقی و اخلاقی آن پرداخته است.

کلید واژگان

پهباد، سیاست خارجی آمریکا، جنگ علیه تروریسم، قتل‌های هدفمند.

مقدمه

هواپیماهای بدون سرنشین و تسلیحات کنترل از راه دور بیش از پیش جای خود را در جنگ افزارهای مدرن باز کرده اند. تجهیزات هوایی بدون سرنشین که از آن به عنوان پهباد یاد می شود به هواپیماهای بدون خلبان اطلاق می گردد که هدایت آنها توسط سیستمهای کامپیوتری نصب شده در درون هواپیما و یا کنترل از راه دور انجام می پذیرد. امروزه طیف گسترده ای از سامانه های هوایی بدون سرنشین در اندازه، شکل و ویژگیهای مختلف تولید می شوند که معمولاً در جهت کاربردهای نظامی و عملیاتی ویژه مورد استفاده قرار می گیرند. اینگونه پهبادهای جنگی در بیشتر مواقع مسلح و اغلب در ماموریت های خطرناک بر هواپیماهای سرنشین دار ترجیح داده می شوند. ناگفته نماند که این نوع هواپیماها در مقیاس کوچکتر و البته رو به گسترش برای مقاصد غیرنظامی همچون خاموش کردن آتش سوزی ها، کنترل پلیس در ناآرامی ها و صحنه های جرم و اقدامات امنیتی مانند نظارت بر خطوط لوله به کار می روند. استفاده روزافزون از پهبادها برای ماموریت های انکشافی و تهاجمی، برخی پرسش های اخلاقی و حقوقی را به وجود آورده و حامیان و مخالفان استفاده از این تسلیحات نظرات مختلفی دارند. کارشناسان امور استراتژی جنگ و سیاست خارجی به تکنولوژی هواپیمای بدون سرنشین به عنوان یک ابزار ضروری جنگی می نگرند. آنان می گویند که هواپیمای بدون سرنشین امکان تجسس نظامی در مناطق دشوار را افزایش می دهد و خطر زخمی یا کشته شدن نیروهای نظامی را در جنگ زمینی کاهش می دهد. در مقابل، مخالفان هواپیمای بدون سرنشین را خطری برای غیربشری ساختن جنگ و افزایش خسارت مادی می دانند. ایالات متحده به طور گسترده و موفقیت آمیز از پهبادها در افغانستان، پاکستان و یمن به منظور هدف قرار دادن مظنونان به تروریسم استفاده می کند. این در حالی است که در اروپا بسیاری از این مساله ناخشنود و انتقاداتی را بر آن وارد می سازند. منتقدین بر این باورند در استفاده از تکنولوژی هواپیمای بدون سرنشین این گونه وانمود می شود که گویا در جنگ علیه تروریسم به کار می رود، اما در عملیاتی ویژه نه فقط افراد مورد نظر بلکه تمام افرادی که متعلق به گروهی مشخص هستند از بین می روند. مقاله پیش رو تحولی را که پهبادها در عرصه جنگهای مدرن موجب شده اند بررسی و همینطور به پیامدهای حقوقی و اخلاقی آن خواهد پرداخت.

۲. سیاست آمریکا در کاربرد پهباد

طی یک دهه گذشته استفاده از سامانه‌های هوایی بدون سرنشین موسوم به پهباد توسط دولت ایالات متحده به طور فزاینده‌ای در حیطه عملیاتی رو به گسترش نهاده است. از سپتامبر ۲۰۰۱ تا آوریل ۲۰۱۲، ارتش ایالات متحده موجودی پهبادهای خود را از ۵۰ فروند به ۷۵۰۰ افزایش داده که در حدود ۵ درصد از آنها می‌توانند مسلح باشند. (Hennigan, 2012) علیرغم افزایش بی سابقه ناوگان پهبادها و همینطور مأموریت آنها، دولت ایالات متحده تاکنون توضیح شفافی درباره چگونگی هماهنگی حملات پهبادها در عرصه غیر نظامی با اهداف گسترده تر سیاست خارجی، حیطه اهداف مشروع و همچنین چارچوب حقوقی ارائه نداده است. پهبادها ابزاری حیاتی در مبارزه ضد تروریسم محسوب می‌شوند که منافع ایالات متحده را در سراسر جهان به پیش می‌برند اما فقدان شفافیت در این زمینه، آزادی عمل ایالات متحده را تهدید و گسترش فن آوری پهبادهای جنگی بدون چارچوب هنجاری مورد نیاز را با مخاطره مواجه می‌کند. (Zenko, 2013)

تداوم شیوه‌های موجود دو خطر عمده را برای منافع ایالات متحده به دنبال دارد که به احتمال زیاد در طول زمان نیز تشدید خواهد شد. مورد اول به محدودیتهای عملیاتی پهبادها به دلیل فشارهای بین المللی و داخلی مربوط می‌شود. در ایالات متحده مردم و سیاستمداران از عدم شفافیت لازم در خصوص مساله قتل‌های هدفمند دل خوشی ندارند. در صورت ادامه مسیر کنونی، ممکن است پهبادها نیز به سرنوشت مشابه روش‌های بازجویی و شنود بدون مجوز دوره بوش پسر دچار شوند که افزایش نارضایتی عمومی و غیر قانونی بودن در نهایت به تغییر سیاست انجامید. در سطح بین المللی هم اعتراض کشورهای میزبان و دیگر متحدان آمریکا در مبارزه با تروریسم می‌تواند کارایی پهبادها را تحت تاثیر قرار دهد. کشورهای میزبان از این سیاست آمریکا دچار سرخوردگی شده‌اند در حالی که مخالفت متحدان آمریکا می‌تواند محدودیت‌های بیشتری را در کاربرد پهبادها تحمیل کند. بازنگری در سیاست حمله پهبادها می‌تواند نگرانی‌های بین المللی را با حمایت از این مساله که قتل‌های هدفمند تحت رژیم‌های حقوقی بین الملل که ایالات متحده به شکل‌گیری آن کمک کرده قابل دفاع می‌باشد و اجازه دادن به مقامات برای پرداختن به نگرانی‌ها به طور آشکار و مقابله با اطلاعات نادرست به طور قابل توجهی کاهش دهد. (Ibid)

دومین خطر عمده به گسترش اینگونه تسلیحات باز می‌گردد. طی دهه آتی، انحصار نسبی ایالات متحده در استفاده از پهبادهای جنگی از تضعیف خواهد شد چراکه کشورهای بیشتری قابلیت توسعه و استفاده از این سامانه به دست می‌آورند. مزایا و کارایی پهبادها در هدف قراردادن اهداف مهم و غیر قابل دسترس بسیاری از کشورهای را متقاعد کرده که بصورت بومی یا از طریق خرید سامانه های هوایی بدون سرنشین به اینگونه تسلیحات دست یابند. سیاست ایالات متحده ارائه دهنده سابقه قدرتمندی برای دیگر کشورها و بازیگران غیر دولتی است که این سامانه ها را به طور فزاینده ای با توجه به پیامدهای بالقوه خطرناک مورد استفاده قرار دهند. آمریکا با اصلاح سیاست خود می تواند دوباره اعتبار و اقتدار اخلاقی خود را در برخورد با دیگر کشورها به دست آورده و با جامعه بین المللی در شکل دادن به هنجارها برای استفاده مسئولانه از پهباد ها همکاری کند. با ادامه مسیر کنونی، پهباد ها در معرض خطر تبدیل شدن به وسیله ای غیرقابل کنترل و غیر پاسخگو برای دولتهایی می‌شوند که در راستای مقاصد مخرب و با مصونیت از آن استفاده کنند. (Ibid)

چهار موضوع مهم در ارتباط با سیاست آمریکا درخصوص پهباد به چشم می‌خورد: هماهنگی با اهداف گسترده تر سیاست خارجی آمریکا، حملات هدفمند و تلفات غیر نظامیان، شفافیت و نظارت و همینطور قانونی بودن. در ادامه درخصوص این چهار مساله به اختصار سخن خواهیم گفت.

الف. هماهنگی با اهداف گسترده تر سیاست خارجی آمریکا

دولت آمریکا استدلال می‌کند که پهبادها صرفاً یکی از ابزارهای قدرت ملی محسوب می‌شوند که کاملاً منطبق بر اهداف سیاست خارجی این کشور می‌باشند. این درحالی است که چنین هماهنگی درحالات مخفیانه پهبادهای هدایت شده توسط سیا دیده نمی‌شود. (Ignatius, 2012) هدف اعلانی استراتژی ضد تروریسم آمریکا نابودی و از بین بردن القاعده در افغانستان، پاکستان، یمن، آفریقا و مناطق دیگر است. اگر از دیدگاه صرفاً نظامی به مساله نگریسته شود حملات پهباد کارایی خود را در دستیابی به اهداف اولیه همچون حذف رهبران رده بالای القاعده به اثبات رسانده است. در دسامبر ۲۰۱۱، اوپاما با افتخار اعلام کرد که ۲۲ تن از ۳۰ رهبر ارشد القاعده درحالات پهبادهای جنگی از پای درآمده اند. برای ردیابی و کشف محل اختفای بن لادن هم پهبادهای جاسوسی سیا نقش بسیار مهمی را ایفا

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

کردند. بن لادن در یکی از نامه‌های خود به هم‌زمانش هشدار داده بود که از مکان‌هایی تردد کنند که از دید این هواپیماها مخفی بمانند. (Lahoud, 2012) در مجموع حملات پهبادهای آمریکایی در پاکستان، یمن و سومالی به میزان قابل توجهی توانایی القاعده را برای برنامه‌ریزی یا انجام اقدامات تروریستی در سطح بین‌المللی عقیم کرده است.

با اینحال از دیدگاه استراتژیک موفقیت و تداوم این حملات هنوز در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. بین کسانی که دولت اوباما مدعی است با استفاده از پهبادهای جنگی هدف قرار می‌دهد و کسانی که در عمل کشته می‌شوند تضاد وجود دارد. بر اساس گفته‌های مقامات واشنگتن افراد مورد هدف به رهبران بلند پایه طراح حملات، افرادی که تهدیدی برای ایالات متحده محسوب می‌شوند، افراد درگیر در طرح‌های عملیاتی علیه آمریکا و همینطور رهبران ارشد و خاص القاعده و نیروهای مرتبط با آنها محدود می‌شوند. (Brennan, 2011) در میان حدود ۳ هزار نفری که در نتیجه حمله پهبادها کشته شده‌اند تعداد قابل توجهی به چشم می‌خورد که نه در زمره رهبران القاعده هستند و نه طالبان. در مقابل بیشتر اعضای رده پایین، ستیزه‌جویان ناشناس مظنون که عمدتاً در عملیات‌های شورشی و تروریستی علیه دولت خود درگیر هستند در بین کشته‌ها دیده می‌شوند تا کسانی که در طرح‌های تروریستی بین‌المللی نقش دارند. با هدف قرار دادن کسانی که رهبران تروریستی نیستند یا تهدید مستقیم علیه ایالات متحده و متحدانش محسوب نمی‌شوند- و عمدتاً به عنوان نیروهای شورشی در نبرد هستند- ایالات متحده با خطر کشیده شدن به منازعات مسلحانه داخلی روبروست چراکه آشکارا به نیابت از طرف دولت حاکم وارد عمل می‌شود. برخی از مقامات پیشین و کنونی ایالات متحده بر این باورند که این کشور بیش از حد به حملات پهبادها متکی است و این به بهای راهبردهای بلند مدت در راستای جلوگیری از شرایطی است که تروریسم بین‌المللی را نیرومند تر می‌کند. (Zenko, 2013)

برخی ارزیابی‌ها حاکی از این است که حملات پهبادها می‌تواند به طور غیر مستقیم به افزایش تعداد شبه‌نظامیان منجر و یا موجب مقاومت بیشتر شود به طوری که کشتن ستیزه‌جویان و غیرنظامیان به رادیکالیزه شدن مردم محلی انجامیده و آنها نسبت به القاعده یا سازمان‌های وابسته همدردی نشان داده یا حتی با آنها ملحق گردند. به نظر می‌رسد در یمن ارتباط محکمی بین افزایش قتل‌های هدفمند از دسامبر ۲۰۰۹ و افزایش خشم نسبت به آمریکا و در مقابل احساس همدردی یا وفاداری به شاخه القاعده

◇ ۱۱۷

مستقر در شبه جزیره عربستان وجود دارد. (Mothama, 2012)

برخی از حملات پهبادها در تضاد با اهداف سیاست خارجی غیر نظامی اعلانی هستند حتی در جایی که فرماندهی نظامی مسئول پیشبردمنافع ایالات متحده در منطقه می باشد، هماهنگی با دیگر بخشهای نظامی یا سیا یا فرماندهی عملیات ویژه مشترک اندک است. برخی مقامات آمریکایی معتقدند نارضایتی ناشی از حملات پهبادهای جنگی در کشورهای میزبان، کارایی برنامه کمکهای غیرنظامی را هم تحت الشعاع قرار می دهد. تداوم حملات پهبادهای آمریکایی در پاکستان شکافی را بین ارتش و پارلمان این کشور پدید آورده که در آوریل ۲۰۱۲ خواستار توقف فوری حملات پهبادها در داخل خاک پاکستان شده بود. (Guidelines for Revised Terms of Engagement with USA/NATO/ISAF and General Foreign Policy, 2012) این درحالی است که دولتهای مرکزی در یمن و سومالی در نهان و آشکار رضایت خود را از حملات پهبادهای آمریکایی در خاک خود اعلام کرده اند.

ب. حملات هدفمند و تلفات غیر نظامیان

بوش پسر رئیس جمهوری پیشین ایالات متحده تنها دستور قتل هدفمند افراد خاص را صادر کرده بود. او در ۲۰۰۸ اجازه داد تا حملات هدفمند پهباد های جنگی علیه ستیزه جویان مظنون طالبان و القاعده در پاکستان به اجرا درآید. اوباما این اقدام را به یمن هم گسترش داد و در عمل تمام مردان در سن آموزش نظامی در منطقه حمله را به عنوان ستیزه جو قلمداد کرد مگر اینکه اطلاعات روشن به دست آمده پس از مرگ نشان دهد که آنها بی گناه هستند. (Entous, Gorman, and Barnes, 2012) فعالین حقوق بشر، کارشناسان حقوق بین الملل و همینطور مقامات پیشین و کنونی ایالات متحده در خصوص اینکه آیا بکارگیری چنین روشی اصول تمایزی برای استفاده از این نیروی مرگبار محسوب می شود اختلاف نظر دارند.

حملات پهبادهای آمریکایی در کنار هدف قرار دادن کسانی که در لیست مرگ قرار دارند غیرنظامیان بی گناه را هم از پای در می آوردند. در برخی موارد کاملاً آگاهانه غیرنظامیان هم در جریان هدف قرار دادن عضو ارشد القاعده کشته می شوند، گرچه در بیشتر موارد غیرنظامیان بصورت غیر عمد جان خود را از دست می دهند. آماري که از تلفات غیرنظامیان حاصل از حملات پهباد ها توسط

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

سازمانهای پژوهشی و بر اساس گزارشهای خبری موجود انتشار یافته بین ۲ تا ۱۰ برابر بیشتر از آمار منتشر شده توسط دولت ایالات متحده است. در جدول زیر آمار تخمینی تلفات غیر نظامیان مربوط به سه موسسه پژوهشی ارائه شده است. (Zenko, 2013)

منبع/ سال	تعداد حملات	مجموع کشته ها	تعداد کشته های غیر نظامی	درصد کشته های غیر نظامی
پاکستان				
موسسه آمریکای نوین	۳۴۰	۲۵۷۲	۱۷۵	۷
۲۰۰۴-۲۰۰۷	۱۰	۱۷۸	۱۰۱	۵۸
۲۰۰۸	۳۶	۲۸۲	۲۵	۱۰
۲۰۰۹	۵۴	۵۳۶	۲۵	۶
۲۰۱۰	۱۲۲	۸۱۸	۱۴	۲
۲۰۱۱	۷۲	۴۸۳	۶	۱
۲۰۱۲	۴۶	۲۷۷	۵	۲
ژورنال جنگ بلند مدت	۳۲۵	۲۵۹۲	۱۴۲	۵
۲۰۰۴	۱	-	-	-
۲۰۰۵	۱	-	-	-
۲۰۰۶	۳	۱۴۲	۲۰	۱۴
۲۰۰۷	۵	۷۳	۰	۰
۲۰۰۸	۳۵	۳۱۷	۳۱	۱۰
۲۰۰۹	۵۳	۵۰۶	۴۳	۹
۲۰۱۰	۱۱۷	۸۱۵	۱۴	۲
۲۰۱۱	۶۴	۴۳۵	۳۰	۷
۲۰۱۲	۴۶	۳۰۴	۴	۱
دفتر ژورنالیسم تحقیقی	۳۵۸	۳۰۱۹	۶۸۱	۲۳
یمن				
موسسه آمریکای نوین	۴۲	۶۵۵	۴۴	۷
ژورنال جنگ بلند مدت	۵۹	۳۸۶	۸۲	۲۱
۲۰۰۲	۱	۶	۰	۰
۲۰۰۹	۲	۵۵	۴۱	۷۴

۳۷	۶	۱۶	۴	۲۰۱۰
۰	۰	۸۱	۱۰	۲۰۱۱
۱۶	۳۵	۲۲۸	۴۲	۲۰۱۲
۸	۵۴	۷۲۴	۵۹	دفتر ژورنالیسم تحقیقی
سومالی				
۷	۸	۱۱۴	۱۷	دفتر ژورنالیسم تحقیقی
۱۲	۴۰۱	۳۴۳۰	۴۱۱	مجموع (تخمینی)

مقامات دولت اوپاما در خصوص دیگر سوالهای چالش برانگیز مرتبط با گستره حملات پهبادها هم پاسخ روشنی ارائه نمی دهند. آیا اهدافی همچون کودکان، کسانی که تلاش می کنند قربانیان حمله پهباد را نجات دهند و اجتماعاتی که در مراسم تشییع جنازه ستیزه جویان کشته شده شکل می گیرند هم هدف مشروع محسوب می گردند؟ بر اساس گزارشهای منتشر شده پهبادهای آمریکایی هر سه مورد فوق الذکر را در موارد متعدد هدف قرار داده اند. (Shane, 2012) احتمالاً ایالات متحده آگاهانه این گروهها را مورد هدف قرار می دهد اما وقتی سوالی در این باره مطرح می شود مقامات آمریکایی چنین روشهایی را تایید نخواهند کرد. افزون براین، مشخص نیست که آیا رویه ای برای رسیدگی به تلفات تصادفی غیرنظامیان، توضیح خواستن از کسانی که مرتکب اینگونه حملات شده اند یا پرداخت خسارت به خانواده های این قربانیان وجود دارد یا نه، شبیه روندی که در افغانستان رخ داد و برخی از خانواده های قربانیان تصادفی حملات هدفمند آمریکا مدعی بودند از دولت خود غرامت دریافت کرده اند در حالی که برخی دیگر چنین ادعایی را تکذیب می کردند. هیچیک از این موارد مورد بحث مستقیماً به خود پهباد مربوط نمی شوند و در عوض به گزینه های سیاسی درخصوص چگونگی انتخاب اهداف، نحوه اعلام عمومی کسی که مورد هدف قرار گرفته و همینطور تداوم موضعی که به طور گسترده تبلیغات می کند حملات پهبادهای سیا مخفیانه هستند و از اینرو نمی تواند مورد تایید قرار گیرد ارتباط دارند.

ب. شفافیت و نظارت

دولت اوپاما از اوایل سال ۲۰۱۲ به بحث در خصوص خطوط کلی حملات پهبادها پرداخت. ابتدا

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

دولت اوباما مدعی بود که قتل‌های هدفمند مرتبط با عرصه‌های غیر نظامی در زمره اسناد محرمانه طبقه بندی شده هستند و مقامات آمریکایی از تایید اینگونه حملات طفره می‌رفتند در حالی که بحث‌های فراوانی در این خصوص در جریان بود. در ژانویه ۲۰۱۲، اوباما به طور غیر منتظره در پاسخ به سوالی درباره پهباد ها عنوان کرد که: «بسیاری از حملات پهبادها در مناطق قبیله نشین پاکستان و برای هدف قراردادن افراد مظنون به عضویت در القاعده روی داده و در مجموع تلفات زیادی را به غیر نظامیان تحمیل نکرده است.» (White House, 2012)

به دنبال اظهارات بی سابقه اوباما درباره حملات پهباد ها مباحث فراوانی در این باره پدید آمد و افرادی همچون اریک هولدر دادستان کل ایالات متحده، جان برنان مشاور ارشد اوباما و رئیس کنونی آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا) برخی از مقامات پنتاگون و وزارت خارجه آمریکا در خصوص اصول سیاسی و حقوقی کاربرد عملیات های ضد تروریستی آمریکا به ابراز نظر پرداختند. اما این روند کوتاه بود و بعداً اوباما و مقامات ارشد دولت وی از هرگونه شفا سازی در خصوص حملات پهبادهای جنگی امتناع کرده و در مقابل خبرنگاران و محققان را به بازخوانی پاسخ های قبلی در این باره فرا خواندند.

عدم شفاف سازی درباره حملات پهباد ها، افکار عمومی را در آمریکا و در عرصه بین المللی درباره چگونگی کاربرد اینگونه تسلیحات اغلب با سوء تفاهم مواجه می‌کند. شهروندان کشورهای آسیب دیده اغلب ایالات متحده را به دلیل وارد آمدن خسارات ناخواسته مورد سرنش قرار می‌دهند و این درحالی است که شاید علت برخی خسارات سیستم های تسلیحاتی کشور میزبان باشد. در چنین شرایطی مشخص کردن اینکه چه کسی مسئول کشته شدن غیر نظامیان است ساده نیست. یمن می‌تواند نمونه جالبی در این باره باشد. مهم نیست که حمله از سوی نیروی هوایی آمریکا یا یمن یا هواپیماهای بدون سرنشین آمریکایی روی دهد، یمنی ها اغلب بدون توجه به اینکه چه کسی حمله را انجام داده به سرنش ایالات متحده می‌پردازند. (McEvers, 2012)

نظارت کنگره ایالات متحده بسته با این مساله است که آیا مقام اجرایی متعلق به ارتش ایالات متحده است یا آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا). درباره سیا، سناتور داین فاینستاین، ریاست کمیته اطلاعاتی منتخب سنا، از طریق جلسات ماهانه حملات پهبادها را مورد نظارت قرار داده و جنبه های مختلف عملیاتی را بررسی می‌کند. حملات انفرادی فرماندهی عملیات ویژه مشترک به کمیته های امور

نظامی مرتبط گزارش نمی شود اما تحت عنوان برنامه دسترسی ویژه بصورت محرمانه و شش ماه در اختیار کنگره قرار می گیرد. بر اساس گفته های اعضای ارشد کمیته روابط خارجی سنا و کمیته امور خارجی مجلس نمایندگان ایالات متحده، بسیاری از اعضای کنگره اطلاع کافی درباره چگونگی انجام حملات پهبادها در کشورهای مختلف ندارند با توجه به اینکه مسئول اعمال نظارت هستند. حتی برخی مقامات کاخ سفید و اعضای کنگره به دفعات اظهارات نادرست درباره قتل‌های هدفمند آمریکا عنوان کرده اند و به نظر می رسد درخصوص چگونگی تغییر سیاستها طی دهه اخیر بی اطلاع هستند. (Naiman, 2012) در نهایت علیرغم گذشت تقریباً یک دهه از قتل‌های هدفمند آمریکا در عرصه غیر نظامی، هیچکدام از کمیته های کنگره برنامه ای برای بررسی جنبه های مختلف آن در دستور کار خود قرار نداده است.

ت. قانونی بودن

دولت اوپاما مدعی است که انجام قتل‌های هدفمند در عرصه غیر نظامی با حقوق بین الملل و داخلی منافاتی ندارد. منطق داخلی بر مجوز استفاده از نیروهای نظامی مصوب کنگره در ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۱ استوار است که به رئیس جمهوری اجازه می دهد تا از تمامی ابزار و نیروی نظامی متناسب علیه کشورها، سازمانها یا افرادی که در طرح ریزی و ارتکاب یا کمک به حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ نقش داشته اند یا به چنین افراد و سازمانهایی پناه داده اند در راستای جلوگیری از اقدامات تروریستی بین المللی بعدی علیه ایالات متحده از سوی این سازمانها، کشورها و افراد استفاده کند. (Grimmett, 2001)

بر اساس تفسیر دولت اوپاما از قانون مجوز استفاده از نیروهای نظامی دامنه اهداف دربردارنده افرادی است که به القاعده، طالبان یا نیروهای مرتبط وابسته هستند و تفاوتی ندارد که در منطقه جنگی در افغانستان باشند یا در جایی دیگر. گرچه موضع حقوقی دولت اوپاما بر این اساس است که قتل‌های هدفمند مستلزم تحلیل دفاع مشروع جداگانه در هر زمان نیست اما مدعی است که هر هدف مشروع باید تهدید قریب الوقوع حمله خشونت بار علیه ایالات متحده قلمداد گردد. برخی محققان حقوقی عنوان می کنند که پس از مرگ بن لادن و ضربات سنگین بر پیکر سازمان تروریستی القاعده، کاخ سفید باید

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

درصد کسب تایید کنگره فراتر از قانون مجوز استفاده از نیروهای نظامی بعد از ۱۱ سپتامبر برای انجام حملات پهبادها در یمن و سومالی باشد. (Federal News Service, 2012)

دولت اوپاما به چندین توجیه از حقوق بین الملل استناد می کند که ناشی از این نکته است که این کشور در شرایط مستمر درگیری نظامی بین المللی با القاعده و نیروهای مرتبط با آن قرار دارد. در نتیجه قوانین منازعات مسلحانه (حقوق بین الملل بشردوستانه) شامل ضرورت، تناسب، تمایز و انسانیت را مورد استفاده قرار می دهد. دولت اوپاما استدلال می کند که مفاد معاهده میثاق بین المللی حقوق سیاسی و مدنی، که ایالات متحده هم از امضا کننده گان آن است تنها در خصوص افرادی که در داخل ایالات متحده هستند صادق است. (Bellinger, 2012)

مقامات آمریکایی در دفاع از نقض حاکمیت ملی کشورها عنوان می کنند که ایالات متحده حق ذاتی دفاع از خود را بر اساس ماده ۵۱ منشور ملل متحد با بکارگیری نیروی نظامی اعمال می کند و این در شرایطی است که کشور مورد هدف قادر نیست و یا تمایل ندارد با تهدیدات مهم و قریب الوقوع مقابله نماید. آنچه برای بسیاری از محققان حقوق بین الملل مبهم مانده این نکته است که تا چه میزان حقوق بین الملل بشردوستانه یا قوانین حقوق بشر باید مورد استفاده قرار گیرد. مقامات آمریکایی به روشنی در این خصوص ابراز نظر نمی کنند اما به نظر می رسد که از دیدگاه آنها دو مجموعه حقوقی مکمل و تقویت کننده یکدیگر می باشند. گرچه هیچ کشوری توجیه حقوقی ایالات متحده را در حملات پهبادها قانع کننده نمی دانند با اینحال از مطرح شدن موضوع قتل‌های هدفمند در نهادهای مرتبط همچون شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد خودداری کرده اند. (Zenko, 2013)

گزارشگر ویژه سازمان ملل درباره اعدام‌های فراقانونی، شتابزده یا خودسرانه به دفعات خواستار ارائه اطلاعات درباره قتل‌های هدفمند آمریکا در عرصه‌های غیر نظامی شده است از جمله آنچه حقوق بین الملل درخواست می کند، آیا رضایت دولتهای مورد هدف فراهم شده و اینکه پادمانهای رویه ای خاص رعایت شده است. هرچند مقامات حقوقی در پنتاگون، وزارت امور خارجه و سیا به طور معمول در خصوص سیاستهای مبارزه با تروریسم با گزارشگر ویژه بحث و گفتگو می کنند موضع رسمی ایالات متحده این است که بررسیهای مرتبط با ادعاهای ناشی از عملیاتیهای نظامی انجام شده طی درگیریهای نظامی با القاعده در حوزه اختیار گزارشگر ویژه قرار ندارد. به تازگی گزارشگر ویژه هشدار داده است که حملات

پهبادهای جنگی به طور عمد غیر نظامیان را هدف قرار می دهد از جمله کسانی که در حال نجات قربانیان حملات پهبادها هستند یا در مراسم تشیع جنازه حضور می یابند و این به احتمال فراوان می تواند در زمره جنایت جنگی قرار گیرد. همچون دیگر حملات هدفمند، دولت اوپاما اینگونه حملات را تایید یا از چنین اقداماتی دفاع نخواهد کرد. (Bowcott, 2012)

۳. جنگ بی خطر

یکی از دلایل مهمی که سیاستمداران از هوپیمای بدون سرنشین استقبال می کنند، به افکار عمومی کشورها بر می گردد. هیچ کشوری دوست ندارد تا ببیند سربازش به ماموریت های خطرناک بسیار دور فرستاده می شود. با این همه، به گفته استراتژیست های نظامی، با بحران، در حال حاضر و در آینده در خارج از مرزهای یک کشور مقابله می شود که به این منظور هوپیمای بدون سرنشین یک راهکار درست است. آنتونی داو کین از شورای اروپا در روابط خارجه تاکید می کند: «استفاده کنندگان از هوپیمای بدون سرنشین این امکان را دارند که زمان حمله را بدون خطر به جان نیروهای خودی تعیین کنند.» او می افزاید که این مساله آستانه انجام یک ماموریت را کاهش می دهد. او می گوید: «برای حکومت ها و پارلمان ها آسان تر است که یک ماموریت را ایجاد کنند با توجه به این بدانند نیروهایشان در خطر نخواهند بود.» زیمرمن البته بر نکته دیگری تاکید می کند: «اقدامات حفاظتی مندرج در حقوق بین الملل تنها به این دلیل کارایی دارد که هر کس می داند که ممکن است قربانی [یک جنگ] نیز باشد. اما اگر یک طرف غیر آسیب پذیر شود، طرف مقابل نیز خواهد گفت: من هر کسی را که پیش کلاشنیکوف من قرار گیرد، می کشم.» (Kiesel, 2013)

۴. پیامدهای حقوقی کاربرد پهباد

سیاست دولت اوپاما در استفاده از هوپیمای بدون سرنشین برای قتل های هدفمند واکنش های گسترده و سوالات فراوانی را در این باره به دنبال داشته است. جی کارنی سخنگوی کاخ سفید ضمن حمایت از کاربرد هوپیمای بدون سرنشین خاطر نشان می کند که: «این حملات قانونی، اخلاقی و

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

عقلانه می‌باشند.» با این وجود مباحث مهمی درباره بکارگیری هواپیماهای بدون سرنشین از سوی آمریکا در جریان است. (Rosenthal, 2013)

قواعد بین‌المللی جنگ همچون کنوانسیون ژنو حاکم بر رفتار طرفین جنگ می‌باشد و این قوانین مسئولیتی را در راستای کشتن و مجروح کردن غیرنظامیان از طریق شناسایی مناسب اهداف و تمایز قائل شدن بین نظامیان و افراد غیر نظامی متوجه آنها می‌سازد. استفاده از سامانه‌های تسلیحاتی کاملاً خودکار این مساله را موجب می‌شود که در قبال اقدام انجام شده چه کسی باید پاسخگو باشد. از اینرو در پروژهای جاری هنوز نقش انسان در مدیریت این سامانه‌ها وجود دارد به این معنی که فرمان حمله از مرکز کنترل صادر می‌شود. نگرانی‌هایی در خصوص نقش افرادی که اینگونه سامانه‌ها را کنترل می‌کنند وجود دارد. در صورتی که فرد کنترل‌کننده غیر نظامی و عضو ارتش نباشد که با توجه به سامانه‌های تسلیحاتی بسیار پیشرفته این تصور دور از ذهن نیست، این افراد بر اساس حقوق بین‌الملل نظامی تلقی می‌گردند که این مساله در بردارنده مجموعه متمایزی از مسئولیت‌ها و پیامدها می‌باشد. از اینرو افراد تیم مدیریتی اینگونه سامانه‌ها باید عضو ارتش بوده و از نقش خود به عنوان یک نظامی آگاهی کامل داشته باشند. (Lazarski, 2001)

پیتر رودلف، کارشناس موسسه آلمانی در امور بین‌المللی و امنیتی می‌گوید: «در حمله پهپادها، نه تنها افراد [مشخص] بلکه تمام افرادی که متعلق به یک گروه مشخص هستند، کشته می‌شوند.» او معتقد است که در استفاده از تکنولوژی هواپیمای بدون سرنشین این گونه وانمود می‌شود که گویا در جنگ علیه تروریسم به کار می‌رود، اما دشوار است با چنین ابزاری بتوان از کشوری همچون آلمان دفاع کرد. او همچنان یادآور می‌شود که استفاده گسترده از هواپیمای بدون سرنشین توسط آمریکا، بر اساس اخلاق و حقوق بین‌الملل با چالش همراه است. (Kiesel, 2013)

اندریاس زیمرمن، استاد حقوق بین‌الملل در دانشگاه پوتسدم آلمان می‌گوید: «هرگاه چنین تسلیحاتی به قلمرو کشور دیگری برای دفاع از خود فرستاده شود، آن وقت یک حمله نظامی از جانب آن کشور قریب‌الوقوع خواهد بود.» او می‌افزاید حتی اگر یک تجاوز غیردولتی، مثلاً توسط یک گروه تروریستی صورت بگیرد، آن وقت هم خطر یک حمله وجود خواهد داشت. راینر آرنولد، کارشناس امور دفاعی مربوط به حزب سوسیال دموکرات آلمان می‌گوید که «هیچ توضیح قانونی نیاز نیست.» او

می‌گوید که قانوناً هیچ فرقی نمی‌کند که یک حمله با سرنشین یا بدون سرنشین انجام شود؛ انتخاب سلاح فقط نتیجه را تغییر می‌دهد. آرنولد در ادامه می‌افزاید: «با هواپیماهای بدون سرنشین، شما نمی‌

توانید آنان (مظنونان) را به زندان بیندازید، شما فقط می‌توانید آنها را بکشید.» (Ibid)

در ۲۸ اکتبر ۲۰۰۹، فیلیپ آلستون گزارشگر ویژه سازمان ملل در امور اعدام‌های فراقانونی، خودسرانه و شتابزده گزارش خود را به کمیته سوم (اجتماعی، بشردوستانه و فرهنگی) مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارائه و استدلال کرد که استفاده ایالات متحده از پهبادهای جنگی برای هدف قرار دادن ستیزه‌گران در افغانستان و پاکستان و به عبارت دیگر قتل‌های هدفمند باید به عنوان نقض حقوق بین‌الملل قلمداد گردد مگر اینکه واشنگتن نشان دهد که از شیوه‌های پاسخگویی و همینطور اقدامات احتیاطی مناسب در این زمینه پیروی می‌کند. ارتش ایالات متحده از پهبادهای جنگی که از آنها به عنوان شکارچی یاد می‌شود برای هدف قرار دادن اعضای طالبان و دیگر ستیزه‌جویان در افغانستان و پاکستان استفاده می‌کند. (Alston, 2009)

از دیگر پیامدهای حقوقی بکارگیری پهبادها می‌توان به نقض حریم هوایی کشورها اشاره کرد. به موجب ماده اول معاهده هوانوری کشوری بین‌المللی که به کنوانسیون شیکاگو نیز معروف و ۱۹۱ دولت از جمله ایالات متحده آن را امضا کرده‌اند هر دولتی از حاکمیت کامل و انحصاری بر هوای مافوق سرزمین خود برخوردار است. (ICAO, 2013) نه فقط حملات پهبادهای جنگی آمریکا بلکه عملیات جاسوسی این پهبادها هم نقض حریم هوایی کشور میزبان محسوب می‌شود.

استفاده گسترده از پهبادها نگرانی‌های مختلفی را در میان منتقدین به دنبال داشته و مهمترین آنها عملیات‌های محرمانه‌ای است که توسط سیا تحت عنوان طبقه بندی شده به اجرا درمی‌آید و بر اساس گزارش‌های منتشر شده برنامه هدف قرار دادن ستیزه‌جویان مظنون در پاکستان در این راستا قرار دارد. منتقدان می‌گویند که حملات پهبادهای سیا نقض حقوق جنگ محسوب می‌شود چراکه این حملات از یکسو توسط عوامل غیر نظامی صورت می‌پذیرد و از سوی دیگر در قلمرو حاکمیتی کشور دیگری انجام می‌گیرد. در مقابل کسانی هم هستند که این‌گونه حملات علیه طالبان و القاعده را درچارچوب دفاع از خود مورد حمایت قرار داده و معایر با قوانین جنگ نمی‌دانند. (Katel, 2010: 605-)

تا ۲۹ نوامبر ۲۰۱۳، دولت اوباما دست کم ۳۲۰ حمله با استفاده از پهباد در پاکستان انجام داده که چندین برابر حدود ۴۵ حمله انجام شده توسط دولت بوش بین سالهای ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ می باشد. ادعاها درباره نرخ بالای تلفات غیر نظامیان توسط پهبادها مباحث فراوانی را در زمینه کارایی اینگونه تسلیحات مطرح کرده است. بر اساس آمار منتشر شده از سوی موسسه آمریکای نوین در حدود یک سوم از کسانی که در حملات پهبادهای سیا از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ کشته شدند غیر نظامی بودند و این درحالی است که این آمار در حال حاضر به یک پنجم کاهش یافته است. (Bergen, 2013)

۵. مشروعیت اخلاقی کاربرد پهباد

استفاده از تجهیزات هوایی بدون سرنشین یکی از مناقشه برانگیزترین عناصر جنگ مدرن محسوب می شود. فن آوری که اجازه پرتاب بمب و گلوله را می دهد بدون اینکه خطری متوجه حمله کننده گردد. آیا استفاده از پهبادها می تواند معضل اخلاقی جدیدی را موجب گردد؟ با اینکه برخی مدعی هستند که تلفات ناشی از بکارگیری پهبادهای جنگی کاهش یافته با اینحال پهبادها همچنان جان غیرنظامیان را می گیرند و به آنها خسارات مادی وارد می آورند. گرچه پهبادها دارای سیستم های تجسسی پیشرفته و رصد لحظه به لحظه اطلاعات هستند اما وقوع اشتباه در حملات آنها دور از ذهن نیست. برای مثال تاکنون پهبادهای جنگی آمریکا صدها غیر نظامی را به طور تصادفی در پاکستان از پای درآورده اند. (Rodriguez, 2010) مورد دیگری که می توان به آن اشاره کرد به عملیاتی در فوریه ۲۰۱۰ در ولایت ارزگان افغانستان مربوط می گردد. ۲۳ غیر نظامی در حالی کشته شدند که خدمه پهباد در شناسایی غیرنظامیان دچار اشتباه شده و آنها را تهدید تلقی کرده بودند. به دنبال این شناسایی اشتباه، یک فروند هلیکوپتر بل او اچ-۵۸ کیووا در تلاش برای محافظت از نیروهای زمینی که چند کیلومتر دورتر در حال نبرد بودند با موشکهای ای جی ام-۱۱۴ - هلفایر کاروان را هدف و منجر به کشته شدن غیر نظامیان شد. این حمله ۱۲ مجروح هم بر جای گذاشت. (Brulliard, 2010)

ازسوی دیگر افراد کنترل کننده ممکن است تحت تاثیر فشارهای روحی و روانی ناشی از جنگی که در آن درگیر هستند قرار گیرند. این امکان وجود دارد که افراد کنترل کننده با نیروهای زمینی که از آنها

حمایت میکنند درارتباط بوده و بین آنها پیوند ایجاد گردد. آنها همچنین ممکن است به خستگی ناشی از فشار کاری یا احساس گناه و درماندگی و همچنین افسردگی در پاسخ به شرایطی که شاهد آن هستند دچار شوند. حتی برخی ممکن است اختلال فشار روانی پس اسیبی را تجربه کنند. (Zucchini, 2012)

نتیجه گیری

طی ده سال اخیر پهبادها ابزار مهمی در جنگ علیه تروریسم و سازمانهای شبه نظامی در سراسر جهان بوده و مزیت آنها بر دیگر سیستم های اطلاعاتی و تسلیحاتی بر کسی پوشیده نیست. پهبادها می توانند در سکوت فرد، گروه یا مکانی را برای ساعت های طولانی تحت نظر گرفته و در فرصتی مناسب بی درنگ وارد عمل شده و سوژه مورد نظر را هدف قرار دهند و همه اینها در شرایطی است که خلبان در معرض هیچگونه خطری قرار نمی گیرد. ترکیب چنین قابلیت هایی منحصر به فرد بوده و این امکان را برای ایالات متحده فراهم آورده تا تلفات سنگینی را بر رهبری القاعده در افغانستان وارد و فعالیت دیگر گروه های ستیزه جو را با اختلال روبرو کند. پهباد ها بدون اشکال نیستند مخصوصاً درباره قتل های هدفمند دچار اشتباهاتی شده و انتقاداتی بر آنها وارد است. پهباد ها نیز همچون دیگر سامانه ها، به اندازه مفید بودن اطلاعاتی که آنها را هدایت می کنند می توانند مثر و مثر واقع گردند به همین دلیل هم به شدت به نیروهای نظامی محلی و همکاری اطلاعاتی متکی هستند. سوالات مهمی در خصوص اینکه چه کسانی اهداف مشروع را تعیین و همینطور اینکه تحت چه شرایطی انجام حمله قابل قبول است وجود دارد. همچنین سوالاتی درباره نفع خالص پهباد وجود دارد: اینکه تا چه اندازه منافع خاص ناشی از حملات پهبادها با توجه به این واقعیت که حملات اغلب حکومت محلی و جمعیت ساکن را ناراضی می کند تعدیل شده است؟ این واقعیت را که پهبادها در حال گسترش هستند نمی توان نادیده گرفت اما در مقایسه با اغلب فن آوری های جدید، حقوق بین الملل و چارچوب قانونی برای نظارت با آهستگی در حال پیشرفت می باشند. برخی کارشناسان سیاست خارجی آمریکا معتقدند که این کشور باید هدف قراردادن شبه نظامیان ناشناس را براساس الگوی رفتاری و شبکه های شخصی آنها خاتمه داده و قتل های هدفمند را به تعداد محدودی از تروریست های خاص با جاه طلبی های فرا ملی محدود نماید. کنگره ایالات متحده هم باید نظارت خود را بر حملات پهباد ها بهبود و محدودیت ها را در راستای

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

فروش پهبادهای جنگی تداوم و در نهایت اینکه آمریکا می‌تواند با همکاری دیگر کشورها قواعد و هنجارهایی را در جهت استفاده از پهباد تدوین نماید.

English Source

- Alston, Philip (28 October 2009), "UN rights expert voices concern over use of unmanned drones by United States", *UN News Center*, Retrieved from; <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=32764&Cr=alston&Cr1>
- Bellinger, John B. (January 19, 2012), "Administration Submits ICCPR Report, Punts on Extraterritorial Application", *Law fare*, Retrieved from; <http://www.lawfareblog.com/2012/01/administration-submits-iccpr-report-punts-on-extraterritorial-application/>
- Bergen, Peter (November 29, 2013), "The Year of the Drone", *New America Foundation*, Retrieved from; <http://natsec.newamerica.net/drones/pakistan/analysis>
- Billitteri, Thomas J. (August 6, 2010), "Are strikes by unmanned aircraft ethical?", *CQ Researcher report*, Retrieved from; <http://cqresearcherblog.blogspot.com/2010/08/are-strikes-by-unmannedaircraft.html>
- Bowcott, Owen (June 21, 2012), "Drone Strikes Threaten 50 Years of International Law, Says UN Rapporteur", *Guardian*, Retrieved from; <http://www.theguardian.com/world/2012/jun/21/drone-strikes-international-law-un>
- Brennan, John O. (September 16, 2011), "Strengthening Our Security by Adhering to Our Values and Laws," *The White House*, Retrieved from; <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/09/16/remarks-john-o-brennan-strengthening-our-security-adhering-our-values-an>

_____ کاربرد هواپیماهای بدون سرنشین: تحولی نوین در عرصه جنگ‌های مدرن و... ◇

- Brulliard, Karin (May 30, 2010), “Drone operators blamed in air strike that killed Afghan civilians in February”, *The Washington Post*, Retrieved from; <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/05/29/AR2010052901390.html>
- Entous, Adam, Siobhan Gorman, and Julian E. Barnes, (April 26, 2012), “U.S. Relaxes Drone Rules,” *Wall Street Journal*, Retrieved from; <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304723304577366251852418174>
- Federal News Service (January 31, 2012), “Selections from the hearing of the Senate Select Intelligence Committee”, *World Wide Threats*, Retrieved from; <https://store.fednews.com/law-justice/hearing-of-the-senate-select-intelligence-committee-subject-world-wide-threats.html>
- Grimmatt, Richard F. (September 18, 2001), “Authorization for Use of Military Force in Response to the 9/11 Attacks (P.L. 107-40): Legislative History”, *CRS Reports for Congress*, 107th Congress, Retrieved from; <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RS22357.pdf>
- “Guidelines for Revised Terms of Engagement with USA/NATO/ISAF and General Foreign Policy”, (April 12, 2012) Retrieved from; http://www.na.gov.pk/uploads/documents/1334243269_639.pdf
- Hennigan, W.J. (February 13, 2012), “Pentagon working with FAA to open U.S. airspace to combat drones”, *Los Angeles Times*, Retrieved from; <http://articles.latimes.com/2012/feb/13/business/la-fi-military-drones-20120214>
- ICAO (March 2013), “WORLDWIDE AIR TRANSPORT CONFERENCE

◇ ۱۳۱

- (ATCONF)", *International Civil Aviation Organization*, Retrieved from;
<http://www.icao.int/Meetings/atconf6/Documents/WorkingPapers/ATConf.6.WP.080.1.en.pdf>
- Ignatius, David (June 20, 2012), "An Embassy Asks, Drones or Diplomacy?", *Washington Post*, Retrieved from;
http://articles.washingtonpost.com/2012-0620/opinions/35458921_1_cameron-munter-drone-attacks-national-clandestine-service
- Jaffe, Greg (February 28, 2010), "Combat Generation: Drone operators climb on winds of change in the Air Force", *The Washington Post*, Retrieved from;
http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/02/27/AR2010022703754_pf.html
- Katel, Peter (July 23, 2010), "America at War", *CQ Researcher Reports*, v.20-26. Retrieved from;
<http://www.cqpress.com/product/Researcher-America-at-War-v20-26.html>
- Kiesel, Heiner (May 18, 2013), "Drone use raises ethical questions in Germany", *Deutsche Welle*, Retrieved from;
<http://www.dw.de/drone-use-raises-ethical-questions-in-germany/a-16823058>
- Lahoud, Nelly & Stuart Caudill, Liam Collins, Gabriel Koehler-Derrick, Don Ressler, Muhammad al-Obaidi (May 3, 2012), "Letters from Abbottabad: Bin Laden Sidelined?", *Combating Terrorism Center*, Retrieved from;
http://www.ctc.usma.edu/wpcontent/uploads/2012/05/CTC_LtrsFromAbottabad_WEB_v2.pdf
- Lazarski, Anthony J. (March 27, 2001), "Legal Implications of the

- Uninhabited Combat Aerial Vehicle”, *Air & Space Power Journal*, Retrieved from; <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/lazarski.html>
- Martins, Bruno Oliveira (March 11, 2013), “Legal, Ethical, and Political Issues in Use of Drones- Analysis”, *IPRIS Viewpoints 118*, Retrieved from; <http://www.ipris.org/php/download.php?fid=757>
- McEvers, Kelly (July 6, 2012), “Yemen Airstrikes Punish Militants, And Civilians”, *NPR*, Retrieved from; <http://www.npr.org/2012/07/06/156367047/yemen-airstrikes-punish-militants-and-civilians>
- Mothama, Ibrahim (June 13, 2012), “How Drones Help Al Qaeda”, *New York Times*, Retrieved from; http://www.nytimes.com/2012/06/14/opinion/how-drones-help-al-qaeda.html?_r=0
- Naiman, Robert (October 17, 2012), “When a Drone Flies Over Waziristan, Does It Make a Sound?”, *Huffington Post*, Retrieved from; http://www.huffingtonpost.com/robert-naiman/when-a-drone-flies-over-w_b_1974665.html
- Rodriguez, Alex (May 2, 2010), “U.S. drone Attacks in Pakistan Get Mixed Response”, *Los Angeles Times*, Retrieved from; <http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-drones-civilians-20100502,0,4035747,full.story#axzz2nfl4DwHj>
- Rosenthal, Joel H. (March 8, 2013), “3 Questions to Ask about US Drone Policy”, *The Christian Science Monitor*, Retrieved from;

<http://www.csmonitor.com/layout/set/print/Commentary/Opinion/2013/0308/3-questions-to-ask-about-US-drone-policy/Is-it-legal>

- Shane, Scott (February 5, 2012), "U.S. Said to Target Rescuers at Drone Strike Sites", *New York Times*, Retrieved from;

<http://www.nytimes.com/2012/02/06/world/asia/us-drone-strikes-are-said-to-target-rescuers.html>

- Walsh, James Igoe (September 2013), "The Effectiveness of Drone Strikes in Counterinsurgency and Counterterrorism Campaigns", *Strategic Studies Institute*, U.S. Army War College. Retrieved from;

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/files/1167-summary.pdf>

- White House (January 30, 2012), "President Obama's Google + Hangout", Retrieved from;

<http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2012/01/30/president-obama-s-google-hangout>

- Zenko, Micah (January 2013), "Reforming U.S. Drone Strike Policies", *Council on Foreign Relations*, Council Special Report No. 65.

- Zucchini, David (March 18, 2012), "Stress of Combat Reaches Drone Crews", *Los Angeles Times*, Retrieved from;

<http://articles.latimes.com/2012/mar/18/nation/la-na-drone-stress-20120318/2>